

nova accentua el matís de peresa o moviment poc actiu: «tot aqueix malgasto surt del vi, de la diligència, del matinejar y no fer lo *sornagner* ni un dia al any»; «lo menú era per fer assentar la imaginació més corredora, y fer revenir l'apetit, per *sornagner* que fos» (5 *Plorant y Rient*, 1891, 132.5, 90.22), «professó que va passant pausada, *sornaguera* ---», Apelles Mestres, 1892; o en el clixé periodístic del Canonge Collell, «després de dolorosa y *sornaguera* malatia ---» (*La Veu del Montserrat*, 1893, 266a; repetit sovint, cita del DAG.).

Més comú és que més que el matís de peresa se n'accentuï un de retenció amb segones, sigui pel costat garneu o sigui de cosa sobrega i maliciosa: d'una banda el *respondre sornagnerament* de l'hostal pagès en la rondalla de Verdager, «desdenys *sorneguers*» VCatalà; «els foscos retrats --- de les emperrucades i esquàlides donzelles, que de bella nit deixaven els marcs i rondaven per les galeries i les amples sales, amb urc puntillós i *sorneguers*»; «així, tota la mar --- està dividida en --- una configuració interna, que no es veu, i la costum de situar-s'hi, amb la barca, ha fet del pescador un ésser marí *sorneguer* i caute, ben superior per la intel·ligència al terrassà», Coromines (*La Sèptima Simfonia*, III, 45; *J. de St. Pol*, O. C., 807b21).

Ja veurem que en cast. i port. el mot és tant o més tardà, i més condicionat, que no ho és socialment en català. En contrast amb això el mot és força més antic en el Migdia de França, i de to, en part més objectiu i designatiu, en part més punyent i noble (no estem 30 ben segurs que sigui aquest mot ni amb tal caràcter o amb el català, i menys que si el podem assignar a una llengua o l'altra, en el *Torc*. d'Aversó, on figura amb altres deu rims en o tancada).

Tanmateix el que es troba en la llengua trobadoresca és sobretot l'adjectiu *şorn* 'fosc, tenebrós': freqüent en els Ss. XIV i XV i ja apareix cop i recop a la fi del XIII: «quan viron lo temps *sorn*» en el *St. Honorat* de Raimon Feraut; en una traducció d'Evangelí apòcrif (S. XIII o XIV): «can nasquet, non fon pas 40 *şorn* / que-Is àngels i són tot eñørn», «la balma era tan escura / totas vetz, et am tal *sornura*, / que lum de jorn non y avia: / és en la *sornura* intrada / ---» (*Rayn*. v, 270, i veg. ne més en el PSW). En tots aquests casos tenim fosca material; si bé per altra banda, en l'ex. que deu ser més antic, ja es nota que *sorn* s'aplica al cor, amb un matís que bé pot ser 'melangiós', però més aviat sembla 'retret, taciturn': «gaug ni dol non camja lor cor *şorn*» en Guilhem Olivier d'Arles.

En les obres de l'Homer del Roine el retrobem a cada pas amb tots dos matisos: «es arribà lou jour fatau --- / Roudrigo! / en aquesto ouro *sorno* / e sus lou pas de la cafourno / ounte m'entiro lou mausort / ---», «au raí d'uno lanterno *sorno* ---» [1'anterne sourde!], *Nerto* (VII, 370; I, 538); «si tresouroun de chatouneto / --- / un brouet de lavando passido, / de candeleto --- benesido / pèr esvartà li tron, dins la *sorno* liuenchour», «pour dissiper les foudres dans le sombre éloignement», *Mireio* VIII, 9g; el masculí 60

pot aparèixer en la normal forma apocopada (V. infra), o refet analògicament, per fugir d'ambigüitats: un cop l'heroi encimbellat destralejà el melèze: «gemís de branco en branco un *sourne* rangoulun / e, de soun trone, dins la coumbo, / l'aubre, de-testo-pouncho, toumbo / per eilà-vau ---» [«un sombre râlement»] *Calendau* VII, 25c.

En d'altres passatges, i en la fraseologia, es troben usos figurats o de ressonància moral, assenyalant els camins per on es va arribar a l'especialitat estilística de les llengües hispàniques: *cato-sorno* «sainte-nitouche», *sourni pensado* «sombres pensées», *faire si co sourne* «cacher son jeu, faire des fredaines en cachette», amb els derivats *sournet*, *sournut* «sournois», *sournarié*, *sournament* «sournoisement».

I el pompós *sournarú* del mateix poeta, p. ex.: «dins la gorgo estrechano e rudó / de la cafourno *sournarudo* / --- avièn leissà Vincèn / se davalà de resquihto: / em' éu, dins l'escuro draieto / s'aventuré que Mireieto / ---»; «d'uno voues rudo / e rauquihouse e *sournarudo* / bouto deforo li varlet / ---» (*Mireio* VI, 26b; *Nerto* I, 46); i el verb: «veirés lou gourg, de linde qu'èro, / s'ensourni pau-a-pau de l'oumbro dóu peccat» (*Mireio* VIII, 57g). Altrament són matisos que no els trobem menys en el primitiu: «uno voues *sorno*, sepulcralo ---», *Moun Espelido* v, p. 72; car ja ve dels seus primers passos poètics, en el mortal cosacos: «Lagalanto s'alonge em' un *sourne* ourlament / ---» [«avec un sourd hurlement»] posava el jove Mistral en el primer autògraf de *Mireio* I, 56g, estrofa que després reféu, ens diu Veran en l'opuscle sobre els orígens del cantor, p. 47.

Fins aquí tot es refereix al caràcter lúgubre, retret o dissimulat, però també es pot arribar no sols a les sornegueries d'un plaga, sinó fins a la burla oberta, d'on *sorneta* 'contalla burleta', del qual ja trobem dos testimonis occitans del S. XV i que avui (*sourneto*) s'ha atenuat i tornat inofensiu, amb el matís de «conte d'enfants, conte de bonne femme». Cosa que ens duu al francès propi.

Però en llengua francesa aquesta família de paraules sorgeix més tard, i amb una extensió més limitada, on es noten llacunes, per tant sembla clar que sobretot s'anà manllevant de la llengua d'oc: *sornette* «propos vide de sens» apareix c. 1520 (pres per Rabelais com «jeu d'esprit»), fr. antiq. *sorne* «raillerie» (S. XV), i amb indifressat caràcter argòtic en Villon, on és simplement la 'nit', si bé sens dubte té raó Oudin (princ. S. XVII) en concretar-ho inicialment com 'començos de la nit, hora capvespral'; el fr. *sournois*, mot de gallarda vida per cert, és ben tardà, més encara que el nostre *sorneguer*, i si sempre se li nota el matís de «sombre et dissimulé», Oudin, el seu primer padrí, el defineix el 1640 com «un homme mélancolique et dange-reux».

Ni tan sols en les terres d'Oc no sembla haver estat un mot general, sinó localitzat a Provença, a les dues riberes del Roine fins a Beziers i el Cantal (*FEW*, 454b40), i als Alps del Delfinat, des d'on entra en territori pròpiament francès, pel francoprovençal i Suis-